

Študijná príručka: Fyzická geografia Európy

Kvíz s krátkymi odpoveďami

Odpovedzte na nasledujúce otázky v rozsahu 2-3 viet na základe poskytnutého zdrojového kontextu.

1. Opíšte geografickú polohu Európy a moria, ktoré ju obmývajú.
2. Vysvetlite, čo sú fjordy a aký majú význam pre pobrežnú čiaru Škandinávského polostrova.
3. Ktoré pohoria boli vyvrásnené v rovnakom geologickom období ako Alpy a kde sa nachádza ich najvyšší vrch?
4. Charakterizujte mierne podnebné pásmo v Európe a vysvetlite pojmy kontinentalita a oceanita.
5. Ktorá rieka tvorí v Európe bezodtokovú oblasť a čo to znamená?
6. Aký je pôvod a charakteristika jazier v severnej Európe v porovnaní s jazerom Balaton?
7. Opíšte prírodnú krajinu tundra, vrátane jej geografického umiestnenia, pôdy a typických zástupcov flóry a fauny.
8. Čo je macchia a v ktorej časti Európy sa nachádza? Aké klimatické podmienky sú pre túto oblasť typické?
9. Aké dva hlavné typy tlakových útvarov ovplyvňujú počasie v miernom pásme a aké počasie prinášajú?
10. Ktorý polostrov oddeľuje Stredozemné more od Atlantického oceánu a aké strategické miesto sa na ňom nachádza?

Kľúč správnych odpovedí

1. Európsky svetadiel je obmývaný zo severu Severným ľadovým oceánom a zo západu a juhu Atlantickým oceánom a jeho moriami. Rozlohou najväčšie európske more je Stredozemné more, ktoré je úzko spojené s Atlantickým oceánom cez Gibraltársky prieliv.
2. Fjordy sú bývalé ľadovcové doliny, ktoré boli zaliate vodou po roztopení pevninského ľadovca. Sú charakteristické pre Škandinávsky polostrov, kde niekoľkonásobne zväčšujú pobrežnú čiaru a umožňujú lodiam vplávať hlboko do vnútra kontinentu.
3. V rovnakom geologickom období ako Alpy (treťohory) boli vyvrásnené aj Karpaty. Najvyšší vrch Karpát, Gerlachovský štít (2 655 m n. m.), sa nachádza v Západných Karpatoch na území Slovenska.
4. Mierne pásmo zasahuje väčšinu Európy a je typické striedaním štyroch ročných období. Kontinentalita znamená, že smerom do vnútrozemia sa znižuje úhrn zrážok a letá sú teplejšie a suchšie, zatiaľ čo oceanita znamená, že smerom k oceánu zrážok pribúda, letá sú vlhké a zimy daždivé a mierne.
5. Najdlhšia rieka Európy, Volga, vytvára bezodtokovú oblasť. Znamená to, že všetku vodu zo svojho rozsiahleho územia odvádza do Kaspického mora, ktoré je jazerom bez priameho spojenia s oceánom.
6. Jazerá v severnej Európe, ako napríklad Ladožské jazero, sú sladkovodné a majú ľadovcový pôvod, vytvorené pevninským ľadovcom. Naopak, jazero Balaton v strednej Európe vzniklo činnosťou vetra, ktorý vyvíjal jemné častice a vytvoril preliačeninu, ktorá sa následne zaplnila vodou.
7. Tundra sa rozprestiera okolo severnej polárnej kružnice (65°–75° s. g. š.) na celoročne zamrzutej pôde nazývanej permafrost. Rastú tu machy, lišajníky a zakrpatené stromy a žijú tu stáda sobov, pižmoňov, líšky a vlky.
8. Macchia je nízky krovinatý porast, ktorý nahradil pôvodné subtropické vždyzelené lesy v najjužnejšej časti Európy. Táto oblasť má subtropické podnebie charakteristické dlhými, horúcimi a suchými letami a miernymi, daždivými zimami.

9. Počasie v miernom pásme ovplyvňuje tlaková níz (cyklóna), ktorá prináša oblačné počasie so zrážkami a zmiernenie teplôt. Naopak, tlaková výš (anticyklóna) prináša slnečné a suché počasie, ktoré je v lete horúce a v zime výrazne mrazivé.

10. Pyrenejský polostrov oddeľuje Stredozemné more od Atlantického oceánu a leží najbližšie k Afrike. Nachádza sa tu Gibraltárska skala, týčiaca sa nad Gibraltárskym prielivom, ktorá je strategickým miestom na kontrolu námornej dopravy.

Otázky na esej

1. Analyzujte, ako rôznorodé pobrežie Európy s dĺžkou 382 000 km, početné polostrovy, ostrovy a fjordy ovplyvnili historický rozvoj námorných objavov, obchodu a priemyslu na kontinente.

2. Porovnajzte geomorfologické charakteristiky a význam Álp a Východoeurópskej nížiny. Diskutujte o tom, ako tieto dva odlišné povrchové celky formovali migračné trasy, osídlenie a ľudské aktivity v minulosti.

3. Vysvetlite komplexný vplyv klimatických činiteľov (geografická šírka, Severoatlantický prúd, vzdialenosť od oceánu) na rozloženie podnebných pásiem v Európe. Použite konkrétne príklady regiónov na ilustráciu svojich tvrdení.

4. Rozoberte význam rieky Dunaj ako kľúčovej európskej vodnej cesty. Zamerajte sa na jej dĺžku, prepojenie s inými riekami, hospodárske využitie (energetika, doprava, zavlažovanie) a environmentálne aspekty, ako sú povodne.

5. Opíšte zmeny prírodných krajín v Európe v smere od severu na juh. Prepojte charakteristiky tundry, tajgy, stepí a macchie s príslušnými podnebnými pásmami a diskutujte o vplyve ľudskej činnosti na tieto ekosystémy.

Slovník kľúčových pojmov

Pojem	Definícia
Alpy	Najvyššie a najrozľahlejšie pohorie v Európe, vyvrásnené v treťohorách, s najvyšším vrchom Mont Blanc (4 807 m n. m.).
Anticyklóna (Tlaková výš)	Tlakový útvar, ktorý prináša slnečné a suché počasie. V lete spôsobuje vysoké teploty a v zime výrazne nízke teploty.
Cabo da Roca (Skalnatý mys)	Najzápadnejší bod pevninskej Európy, nachádzajúci sa v Portugalsku.
Cyklóna (Tlaková níz)	Tlakový útvar, ktorý prináša oblačné počasie so zrážkami a zmiernenie teplôt (ochladenie v lete, oteplenie v zime).
Černozem	Kvalitná pôda typická pre stepné oblasti, ktorá je vo veľkej miere využívaná na poľnohospodárstvo, najmä na pestovanie obilnín.

Delta	Typ ústia rieky, kde sa tok delí na viacero ramien pred vliatím do mora alebo jazera. Príkladom je delta Dunaja do Čierneho mora.
Fjordy	Bývalé ľadovcové doliny zaliate morskou vodou, charakteristické pre Škandinávsky polostrov.
Gibraltársky prieliv	Úzky prieliv spájajúci Stredozemné more s Atlantickým oceánom.
Izobary	Čiary na synoptickej mape, ktoré spájajú miesta s rovnakým tlakom vzduchu.
Kontinentalita	Klimatický jav, pri ktorom sa so vzdáľovaním od oceánu do vnútrozemia znižuje množstvo zrážok a zvyšujú sa teplotné rozdiely medzi letom a zimou.
Macchia	Nízky krovinatý porast, ktorý vznikol v južnej Európe po odstránení pôvodných subtropických vřdz zelených lesov.
Meander	Zákruta alebo ohyb riečného toku, typicky vytvorený v strednej alebo dolnej časti toku rieky.
Mont Blanc	Najvyšší vrch Álp a Európy (4 807 m n. m.), ležiaci na hraniciach Francúzska a Talianska.
Oceanita	Klimatický jav, pri ktorom v blízkosti oceánu pribúda zrážok, letá sú vlhké a mierne, a zimy daždivé a mierne.
Panónska panva	Znížená oblasť obkolesená Alpami, Karpatmi a Dinármami, ktorú rieka Dunaj rozdeľuje na Malú a Veľkú dunajskú kotlinu.
Permafrost	Celoročne zamrznutá pôda, ktorá je typická pre oblasť tundry v subarktickom podnebnom pásme.

Plesá	Menšie ľadovcové jazerá v pohoriach, ktoré vznikli buď zaplnením ľadovcových kotlov vodou, alebo prehradením doliny morénou.
Pobrežná čiara	Pás pevniny pozdĺž pobrežia mora alebo oceánu, ktorý oddeľuje súš od vody.
Severoatlantický prúd (Golfský prúd)	Teplý morský prúd, ktorý zmierňuje teploty a zvyšuje množstvo zrážok v Európe, vďaka čomu moria na severe v zime nezamrzajú.
Spraš	Jemná usadenina naviata vetrom, ktorá formovala Panónsku panvu vo štvrtohorách.
Step	Trávnatá oblasť v miernom kontinentálnom pásme s obmedzeným množstvom zrážok.
Stratovulkán	Typ sopky, ktorej príkladom v Európe je aktívna sopka Etna na Sicílii.
Súostrovie	Zoskupenie viacerých ostrovov. Najviac súostroví v Európe sa nachádza v Stredozemnom mori.
Tajga	Ihličnaté lesy pokrývajúce severnú časť mierneho pásma, charakteristické dlhými, studenými zimami a krátkymi, chladnými letami.
Tundra	Prírodná krajina v subarktickom pásme (okolo polárnej kružnice) s machmi, lišajníkmi a zakrpatenými stromami rastúcimi na permafroste.
Úmorie	Územie, z ktorého všetky rieky odtekajú do jedného mora alebo oceánu. Plošne najväčšie v Európe je úmorie Čierneho mora.

Východoeurópska nížina

Najrozľahlejšia nížina Európy, ktorá zasahuje až k pohoriu Ural.